DOI: 10.55344/andfh.2302114

MAJOR Gyöngyi

Versenyképesség és országimázs az MI korszakában

Absztrakt

A mesterséges intelligencia korszakában kulcsfontosságúvá válhat a nemzet szubsztanciális megközelítése. A tanulmány annak vizsgálatára fókuszál, hogy nemzetgazdasági szinten az új versenyképesség koncepciója hogyan függ össze egy olyan új nemzetstratégiával, amely már gyökeresen új tartalmakat és formákat jelenít meg.

A mesterséges intelligencia és a kvantumszámítógépek realitása új nemzetértelmezést motivál, kérdés azonban, hogy a hagyomány- és kultúraközpontú nemzetfelfogás és a nemzet szubsztancialitásban értelmezett szerepe a versenyképességre alapozó gazdasági funkcionalitással működésbe hozható-e. Egyre kardinálisabb gazdasági kérdéssé válik a nemzet megmaradásának és az össznemzeti fenntarthatóságának szempontjából az, hogy az ősi tudások felelevenítésével a lokalitások képesek-e a nemzeti identitás újjáteremtésére. Következésképpen lényegi kérdésként jelenik meg az, hogy a régi és új tudások szintézisében a lokalitások tudatosan át tudják-e alakítani belső életüket úgy, hogy az innovatív-kreatív tudásalkalmazással visszahathasson egyben a globális szint posztmodern és poszt-posztmodern megnyilvánulásaira is.

A 21. század formálói azok lesznek, akik értelmezni tudják a globális folyamatokat, s az egyedi emberi kreativitás, az együttműködő-képesség és a technológiai innovációk mentén részeseivé válhatnak a térképek újrarajzolásának. Miközben a játékszabályok globális szinten történő értelmezésére irányuló törekvések egyre nagyobb akadályokba ütköznek, a mikroszintek akaratlanul is lehetőséghez jutnak, hiszen az egyre komplexebbé váló globális gazdaságban az innováció inspirációja a hálózatokban megjelenő új partnerektől is érkezhet. Ebből következően fontos kérdéssé válhat az, hogy a periferikus létezés miként konvertálható versenyképességi előnnyé éppen azáltal, hogy az új gazdasági kontextus nem a kontinuitás (a felzárkózás és utolérés) stratégiáját díjazza, hanem azt, amely új elvrendszer mentén strukturálódik.

> ***„Egy kivételes geopillanat részesei vagyunk, amikor felülmúlhatatlan emberi értékek és technológiai innovációk rajzolják át a térképeket. Az ezer szállal egymásba kapaszkodó globális világ az új inspirációkat az egyedi kreativitásban, az új partnereket a lokális hálózatokban keresi – a múlt határvidékeiből így alakulnak ki a jövő központjai. A földrajz ismét felértékelődött. A 21. század felfedezői azok lesznek, akik képesek értelmezni a globális folyamatokat, és van bátorságuk újrarajzolni a 21. század térképét, hogy maradandó értéket adjanak a világnak."***[1]

[1] CSIZMADIA, N. 2016. *Geopillanat.* L'Harmattan, Budapest, 369. o.

A tanulmány célja kettős. Részben rá kíván mutatni arra, hogy a geopillanatnak nevezett „időszakban" a kreativitással telített lokalitásokban megjelenő ambíciók dinamikája alkalmas lehet a kor követelményeinek szintjén elvégezni a megfelelő innovációt, amellyel a periféria gazdaságai is ténylegesen hosszú távon versenyképessé válhatnak. A hálózatos rendszerben létrejövő lokalitások reneszánszát azonban nagyban befolyásolja éppen maguknak a lokalitásoknak a jövőkoncepciója. A frissen indukált versenyképesség egyre jobban válik a kommunikációs stratégia – az ún. brand-identitás – függvényévé, a sikeres kommunikáció pedig összességében egyre inkább identitásalapúvá lesz.

Kulcsszavak: **fraktál, nemzet, versenyképesség, MI, identitás**

1. Bevezető

A jelenlegi gazdasági és társadalmi valóság – a világrend – jövőjének végiggondolhatóságát mindenekfelett az új paradigmák határozzák meg, hiszen a jelen kor legnagyobb kihívása éppen az, hogy paradox módon, már a jelen sem értelmezhető a meglévő gondolati struktúrákban.[2] Egészen pontosan, amennyiben nem a vizionált jövőhöz konstruált paradigmából értelmezzük a mai társadalom kihívását, akkor mindaz, amit a máról elmondunk, mélyebb átlátás hiányában csupán részleges, s ilyen módon meghatározóan érvénytelen ismeret marad.[3]

A technológiai forradalom[4] által újrastrukturált világban elsődleges feladattá válik a modernitást meghaladó, új koncepciók feltárása.[5] A technológiai korszakváltás lényegi újdonsága az, hogy a jövő sokkal nagyobb arányban függ saját jövőképünktől, jövőkoncepciónktól, jövőakaratunktól, mint a múlttól vagy a jelentől.[6] Ez azt jelenti, hogy félre kell tenni, vagy talán el is kell vetni a korábbi korokban alkotott valamennyi (geopolitikai) elképzelést.[7]

[2] Bizonyára ebben a kontextusban értelmezhető Csizmadia Norbert által konstruált „geopillanat" fogalomnak a tartalma. (CSIZMADIA, 2016.)

[3] Ebben a vonatkozásban különösképpen felértékelődik az a tény, hogy „az euroatlanti kultúrában soha nem látott jövőhiány és/vagy jövőreménytelenség van" [VARGA, Cs. 2013. Új nemzetfelfogás és új nemzetstratégia. In: *Gazdaságetika/5* https://epa.oszk.hu/02000/02065/00005/pdf/ (2020. 07. 07.)], következésképpen különösen fontos annak hangsúlyozása, hogy az a nemzet, amely az MI realitásában a nemzeti jövőprogramok megfogalmazásával az elsők között lesz, az fogja uralni majd az egész világot és a korszakot is. PRAKASH, A. 2020. *Go.AI. A mesterséges intelligencia geopolitikája.* Pallas Athéné Books, Budapest, 20 o.

[4] Az új világot a különböző technológiák fúziója – új találmányok és kutatási irányok jellemzik, a mesterséges intelligencia (MI), a robotika, a kvantumszámítás, a dolgok internete (Internet of Things – azaz a különböző eszközök, tárgyak internetalapú összekapcsolódása), illetve a biotechnológia.

[5] „A modernség minden korábbinál hatékonyabb módon volt képes birtokba venni és uralni a világot, amely a hatalom fokozatos kiterjesztését jelentette a társadalmi és a társadalmon kívüli térre és időre. Azonban a modernség analitikus jellege és centrifugális mozgása egyben be is jelölte és jelöli határait – s a széttartó erők egy bizonyos határon túl a létrehozó közegük szerkezetét bomlasztják fel." MÁRFAI, M. L. 2005. Túl a szubjektumon, avagy a transzcendált téridő. In: *Metaelmélet, metafilozófia.* (Szerk.: Varga). Stratégiakutató Intézet, 170–183. o.

[6] VARGA, 2013.

[7] PRAKASH, A. 2020. Go.AI. A mesterséges intelligencia geopolitikája. Pallas Athéné Books, Budapest, 19. o.

A 21. század elején elindult folyamat olyan jellegű és dinamikájú változásokat hoz, ami alapjaiban érinti a létezés minden területét.[8] Par excellence egy olyan új értelmezési kontextus igényét hordozza, amelyre már nem érvényes semmilyen korábbi szabályozási rendszer, és amelyben nem lehetséges semmilyen korábbi szabályozási rendszer folytatása. Mégis, ami az első közelítésben a leginkább elengedhetetlen, az nem is annyira a szabályozási rendszer finomítása, hanem sokkal inkább egy lényegileg új értelmezési keret megalkotása.

Ebben a vonatkozásban különösen izgalmassá válik a turbulens világ reziliens jellegét is vizsgálni, ugyanis kezd kimutathatóvá válni az a fajta kettős feszültség a globális gazdasági kihívásokban, amely a globális gazdasági és társadalmi rendszer változásokhoz köthető teherbíró képessége (efficiency) és a megmaradásra vagy stabilitásra (persistence) való törekvése között jelenik meg. Következésképpen minden olyan változás fenyegetettségként válik interpretálhatóvá, amely aláássa a rendszert fenntartó szabályokat, normákat és intézményeket, ugyanakkor a technológiai fejlődés értelemszerűen feltételezi ezek meghaladását, tehát bizonyos aspektusból éppen a mozdulatlanság és változásképtelenség válik fenyegetettségként értelmezhetővé. „A paradoxonok korát élünk: az ipari és információs korszak vívmányai egy olyan új világot alakítanak ki, amely egyszerre gazdagabb veszélyekben és lehetőségekben, mint bármikor korábban volt. Az, hogy az ígéret vagy a veszély győzedelmeskedik-e, az az emberiség döntéseit befolyásolni fogja."[9]

A világ fejlődő része ragaszkodik a hagyományos társadalmi, politikai, kulturális és vallási normákhoz, miközben elképesztő dinamikával modernizálja a gazdaságát éppen a technológiai innovációkkal. Értelemszerű tehát, hogy erősödnek a konfliktusok, mégpedig országokon belül is, hiszen a technológiai forradalom paradox módon polarizálja a társadalmakat úgy gazdasági, vallási, mint etnikai, kulturális és világnézeti szempontok alapján, ráadásul teljesen megváltozik a munka jellege, és általánosságban az életmód is, miközben a demográfiai változások következményei[10] egyre nagyobb jelentőséggel bírnak. Mindezen változások olyan polarizálási momentumok, amelyek elkerülhetetlenné teszik,

[8] „A globalizáció 4.0 még csak most kezdődött, de máris igencsak »alul-felkészültek« vagyunk. Az elavult gondolkodásmódhoz való ragaszkodás és a meglévő folyamatok és intézmények bütykölése nem kínál elégséges megoldásokat. Egyre inkább az alapoktól kell átterveznünk őket, hogy kiaknázhassuk a ránk váró új lehetőségeket, elkerülve azokat a zavarokat, amelyeknek ma tanúi vagyunk." SCHWAB, K. 2018. Globalization 4.0 – what does it mean? https://www.weforum.org/agenda/2018/11/globalization-4-what-does-it-mean-how-it-will-benefit-everyone/ (2020. 07 .07.) A Globalizáció 4.0 fogalmáról lásd még: World Economic Forum Annual Meeting 2019, Global Agenda. Overwiev. http://www3.weforum.org/docs/WEF_AM19_Meeting_Overview.pdf (2020. 07. 07.)
Lényegi kérdés azonban, hogy mit értünk elavult gondolkodás alatt, és még inkább az, hogy mit értünk az alapok áttervezése alatt.

[9] GLOBAL TRENDS: *Paradox of Progress,* 2017. National Intelligence Council. 2017, p. ix https://www.dni.gov/files/documents/nic/GT-Full-Report.pdf (2020. 07. 07.)

[10] „A demográfiai változások hatása kapcsán érdemes kiemelnünk, hogy míg várhatóan 2030-ra Kína válik a legnagyobb gazdasági hatalommá, megelőzve az Egyesült Államokat, a demográfiai előrejelzések szerint azonban 2030-ra bekövetkezik a munkaképes korú lakosság számának csökkenése is Kínában, s ez a gazdasági növekedés lassulásához vezet. Ugyanezen időszakban India demográfiai struktúrája hozzájárul a gazdasági növekedés fokozásához. A két ázsiai nagyhatalom demográfiai folyamatai közötti különbség, amely India számára előnyös, csökkenti a közöttük ma még meglévő különbségeket a gazdasági potenciál területén. Ami az összesített hatalmi mutatók által jelzett eltolódás másik oldalát illeti, folytatódik Európa, Japán és Oroszország lassú, viszonylagos gazdasági hanyatlása." GLOBAL TRENDS: Alternative Worlds 2012. Dec. National Intelligence Council. 78–80. o.

hogy a nemzetkoncepciók a funkcionalitáshoz kötött társadalmi érdekközösségek szubsztanciális tartalom mentén szerveződjenek, hiszen a funkcionalitáshoz kötött identitások az értékrealizációk feszültségének dinamikájában egyre kevésbé lesznek képesek az önazonosság-élmény teljes összhangjának leképezésére.

A technológia és a kultúra kölcsönhatásának erősödésével azonban erősödnek az egymást kölcsönösen kizáró identitások, következésképpen a nemzetközi kapcsolatokra vonatkozó számos elméleti tétellel és integrációs elmélettel szemben a normák és világképek is távolodnak egymástól. Az MI által ledefiniált világban az identitás kérdése létfontosságúvá válik.[11] Paradox módon azonban az MI realitása úgy kényszeríti ki az identitáskép újrafogalmazását, hogy geopolitikai kérdéssé teszi az én-tanulás modusát. Az új identitáskép kihívása a gondolkodás megváltozásához kötött. És ha az emberek gondolkodása megváltozik, a geopolitika, a közgazdaságtan és minden más rendszer is megváltozik, amely irányítja ezt a világot, mégpedig olyan módon fog megváltozni, amelyet most szinte mindenki elképzelhetetlennek tart.[12]

A technológiai forradalom egyik legfőbb jellemzője, hogy elmossa a határvonalat a fizikai, digitális és biológiai szférák között,[13] ami pedig a különböző tudományágak, a gazdaság és az ipar átalakítása mellett az emberi lény mibenlétének, s legáltalánosabb értelemben magának a létezésnek, a jogoknak és felelősségeknek az újrafogalmazását is felveti. Az információs technológiák jelenlegi horizontját az ember, az emberi intelligencia modellezése jelenti. Amint pedig a tudományos-fantasztikus művekből lassan működő modellekké lényegülnek át az ember egyre tökéletesebb szimulációi, elkerülhetetlenné válik az emberi lényegnek a géppel szembeni megfogalmazása, ami egyben az ember önképének újrafogalmazását is jelenti.[14]

---

[11] Utalni szeretnénk Charles Taylornak a modern identitással foglalkozó munkájára, amelyben hosszú fejezetben foglalkozik a jellem morális dimenziójának és a jellem térbeli rögzítettségének szoros kapcsolatával. (TAYLOR, Ch. 1989. *The Making of the Modern Identity.* Cambridge University Press, Cambridge. 25–52. o.) „Taylor elemzése szerint az identitás fogalma elsősorban topográfiailag meghatározott: a »Ki vagyok?« kérdésre az adekvát válasz annak megjelölése, hogy hol állok – milyen pozíciót foglalok el a (morális és közösségi) térben. A szilárd jellem valamiképpen szorosan összefügg a topográfiai/térbeli meghatározottsággal; mindezt az is jelzi, hogy a nyelv (angolul és magyarul is) az identitás krízishelyzetét jellemzően rögzült térbeli metaforákkal ragadja meg (például: »nem találom a helyem«, »úgy érzem, útvesztőbe kerültem«, »olyan elveszett vagyok«, »nem találom a kiutat« stb.). A jellem ilyen értelemben a térben elfoglalt szilárd pozíciót jelent, egy olyan nézőpont felvételét, ahonnan a dolgok értéke megítélhető." (KUCSERKA, Zs. 2013. *Könyvbe vésett jellemek.* Doktori értekezés. Pécsi Tudományegyetem, BTK Irodalomtudományi Doktori Iskola. 111. o.)

[12] PRAKASH, A. 2020. *Go.AI. A mesterséges intelligencia geopolitikája.* Pallas Athéné Books, Budapest, 139. o.
A fenntarthatóság legáltalánosabb értelmezésében fontos felvetnünk, hogy vajon mennyire vehető komolyan az olyan típusú aggodalom, amelynek éppen a szubjektuma van megszűnőben. Amennyiben ugyanis minden megváltozik, az aggódó szubjektum is, akkor értelemszerűen változik meg az a környezet is, amelynek az ember szerves része. Az identitás tehát a jövőre és fenntarthatóságra irányuló diskurzus legfontosabb tényezőjévé válik. Annál is inkább, hiszen éppen a jövő irányába felelősséget vállalni képes identitással válhat képessé a gazdaság mai aktora arra, hogy fenntartsa azt a természeti környezetet, amely az ő létezésének is a feltétele. A fenntarthatóság tehát az időtdimenzió – a múlt és a jövő – sajátos összjátékát szublimálni képes identitás függvénye.

[13] SCHWAB, K. 2016. The Fourth Industrial Revolution: what it means, how to respond. World Economic Forum, 2016. 01. 14.
https://www.weforum.org/agenda/2016/01/the-fourth-industrial-revolution-what-it-means-and-how-to-respond/ (2020. 07. 07.)

[14] Különös módon pedig ez az aktus a maga mellett megteremtett versenytárs ellenében visszavezeti az embert arra a területre, ahol a gép esélyekkel sem rendelkezik, ez pedig a metafizika.

2. Hagyomány, identitás és versenyképesség a geopillanat kontextusában

Miközben a globális gondokkal terhelt világrendben – a „nyugattalanítás”[15] időszakában – sajátságosan értékelődik fel a tér, a mikroszintekről érkező új – vagy éppen nagyon régi – tartalmakkal töltődik fel a globális gazdaság. Az új globális, nemzeti és lokális struktúrák annyira bonyolulttá és összetetté tették egy-egy nemzet helyzetének elemzését és jövőjének kidolgozását, hogy a klasszikusstratégia-készítés módszertana meghaladottá vált. Az elmúlt két évtizedben az emberiség össztudása rendkívüli dinamikával gyarapszik, ráadásul látni kell, hogy a letölthető készségek technológiája olyan mértékben szélesíti majd ki a megismerés lehetőségét, hogy közben a megismerő önmaga is egy készséghalmazzá alakul. Az pedig, hogy hogyan értelmezi önmagát – a mesterséges készségek birtokosaként vagy a mesterséges készségek birtokaként – a jövőkoncepció leglényegesebb tényezőjévé válik.

„Maga a társadalmi tér vagy mező az egy képződmény, melyet az emberek egymáshoz való viszonya hoz létre, de amely egyben adottságként meg is határozza a benne élő emberek hozzájuk tartozó terét és idejét. Mivel egy társadalomról beszélünk, mindezt azért tehetjük, mert az eltérés az egyes téridők között nem olyan mértékű, amely miatt bomlásnak indulna az egész, de a hasonlóság mindig csak az egymáshoz közel állók esetében érvényes, két elem szomszédossága adott, de az első és a harmadik elem, az első és egy n számú elem között a különbség már olyan mértékű lehet, amely láthatóvá teszi a szomszédság nyomán még jelentéktelennek látszó differenciát, amely a társadalmon belüli téridő-relativitás miatt jön létre.”[16]

Par excellence a jövőkoncepciók kulcskérdése a sokdimenziós térszerkezetekben megélhető identitáskonstrukció. Lényegében a globlokális térhez és egy univerzális időkontextushoz köthető énkép. Mert noha éppen a technológiai forradalom miatt érvényét veszíti a jövőnek a múlt általi determináltsága, az MI valóság létfüggvénye éppen az általa még nem lefedett időtlen transzcendens léttartalom, az egyedi és megismételhetetlen kreativitás.

A nemzetmegmaradás kérdése egyre kevésbé marad a politikai diskurzustér kompetenciája, sokkal inkább annak függvényévé válik, hogy egy-egy nemzet hogyan tudja magát pozicionálni az MI geopolitikájának területén. A politika az MI-nak való kitettsége miatt egyre kevésbé képes egy nemzet érdekérvényesítő szerveként fellépni. Ennek ellenére egy nemzet megőrizheti identitását, működtetheti sajátságos kultúráját, amennyiben képes tényező maradni, vagy képes tényezővé válni a MI által ellenőrzött geopolitikai mozgástérben. Ennek záloga azonban nem kevesebb, mint a MI működésének és működtetésének teljes körű és versenyképes ismerete, illetve a MI megalkotásának, ellenőrzésének és a fejlődéséhez, fejlesztéséhez szükséges kezdeményező potenciál birtoklása. Az ilyen nemzet nem tüntethető el a MI által ellenőrzött geopolitika térképéről.

[15]Figyelmet érdemel a 2020-as Müncheni Biztonsági Konferencia előtt kibocsátott *Jelentés, amely a „nyugattalanság” (Westlessness)* címet kapta, (MSR 2020) ami sokkal mélyebb geostratégiai kontextust hordoz, mint csupán azt, hogy fémjelez egy konferenciatematikát.

[16] MÁRFAI, M. L. 2005. Túl a szubjektumon, avagy a transzcendált téridő. In: *Metaelmélet, metafilozófia.* (Szerk.: Varga). Stratégiakutató Intézet, 170–183. o.

Várható tehát, hogy azok az országok tudnak majd megfelelő befolyást gyakorolni az informatikára alapozott jövő törvénykezésére, amelyek az élmezőnybe tudják magukat pozicionálni a hatalom újraelosztásakor, aminek alapkövetelménye az MI valóságába való megfelelő illeszkedés. „Csak azok az országok és nemzetek számíthatnak a hatalom újbóli felosztásából kovácsolható előnyökre, amelyek úgy tudják újrafogalmazni magukat az MI geopolitikájában, hogy éppen saját identitásuk mentén válnak képessé az MI által dominált valóság szubjektumának megmaradni."[17]

Ez értelemszerűen feltételezi a nemzet szubsztancialista létkoncepcióját, lévén a matériához kötött normatívák a komplex működésre képes MI mellett értelmüket veszítik, s az ember kénytelen a létezés matérián túli értelme felé fordulni.

A konvencionális nemzet- és gazdaságpolitika funkcionalista megközelítése – részben a szűken értelmezett nemzet- és versenyképesség felfogása miatt, részben az ontológiai és episztemológiai korlátok miatt képtelen adekvát válaszokat adni a 21. század kihívásaira. Fontos feladat tehát a nemzet fogalmának újradefiniálása, amely a nemzetgazdaságot is lényegesen érinti, hiszen a versenyképességet és a kommunikációs stratégiát is újrafogalmazza. Ebből következően megkerülhetetlen a nemzetpolitikai, a gazdasági és versenyképességi elemzések horizontjának kiszélesítése új tényezők bevonásával, ami összességében a nemzet szubsztancialista megközelítését feltételezi, a gazdasági kontextus profán jellegének és szigorának enyhítésével pedig fenntarthatóbbá és természetközelibbé teheti a gazdaság működését.

3. MI és fraktáltípusú identitás-koncepció

Amennyiben megpróbáljuk figyelembe venni a modernség társadalmi-gazdasági-politikai koncepciójának telítődési jelenségeit, az eddigi koncentrált erőközpont(ok) fenntarthatatlansága csakis olyan széteséshez vezethet, amelynek az eredménye az erőközpontok decentralizálódása. Ezzel szemben, éppen a modern gazdaság telítődési jelenségei miatt a világrend szervezettsége nem csökkenhet. A szervezetlenség ugyanis rendkívül gyorsan olyan gazdasági labilitásokhoz vezethetne, amelyek bizonyos övezetekben katasztrofális viszonyokat eredményeznének. Amennyiben tehát a várható helyzet jellemzőit megfelelően figyelembe vesszük, egyrészt az erőközpont decentralizációját, másrészt a magasan szervezettség fenntartását ígéri a jövő.[18]

Az összekapcsoltság az egyik legfőbb mozgatórugója egy sokkal komplexebb globális rendszerbe való átmenetnek. A gazdaságok egyre inkább integráltak, a lakosság egyre mobilisabb, a kibertér egyre inkább összemosódik a fizikai valósággal, a klímaváltozás pedig alapjaiban rengeti meg életünket. E jelenség jelentős – és gyakran hirtelen – visszacsatolás-hurkai szinte teljesen megfejthetetlenek maradnak. És még ha az összekapcsoltság

[17] MAJOR, Gy. 2016. Magyarságkép a geoökonómiai új kontextusában. In: *A fenntarthatóság perspektívái a Kárpát-medencében.* (Szerk.: Garaczi I.) Veszprémi Humán Tudományokért Alapítvány, Veszprém, 289–301. o.
[18] MAJOR, Gy. 2021. A mesterséges intelligencia és a személy autonómiája. *Autonómia és társadalom,* II/3. 53–67. o.

összetettebbé és kiszámíthatatlanabbá teszi is a világot, olyan alapvető lehetőségeket rejt magában, amelyek a kollektív rugalmasságot erősítik.[19]

A MI hálószervezési módszerekkel képes a lokalitások olyan laza, ugyanakkor optimalizált kontrollját és illesztését elvégezni, ami hatalmi vagy erőcentrumokból csak nehézkesen oldható meg, méghozzá éppen a hatalmi koncepciók nehézkessége miatt.[20] Így a decentralizált alrendszerek összehangolása hatékonyan megoldható egy fraktál jellegű szervezési rendszerben.

A fraktál a természetben leggyakrabban előforduló szerveződési forma. Matematikai értelemben a fraktál önhasonló rendszerek hierarchikus topográfiáját jelenti. Ennek értelmében azonos elven szerveződő rendszerek szerveződnek ugyanazon szerveződési elv szerint magasabb rendű rendszerré. Elvileg határtalan mélységben. A fraktálra ugyanakkor jellemző, hogy a nagyobb egységbe szerveződő alrendszerek lényegében olyan önálló működést folytatnak, ami eredményében támogatja a magasabb rendű szerveződést is. A lokális és a globális kiegyensúlyozottsága valójában a fraktál-típusú működés leképződéseként értelmezhető, ami mind a mára már elszabadultan működő gazdaság optimalizálhatóságának reményét, mind a nemzet újrafogalmazásának koncepcióját tartalmazza. A nemzetpolitikának és gazdaságnak a szervülése a fraktál-struktúrába értelemszerűen új rendezőelv mentén teszi értelmezhetővé a létkoncepciót, és egy teljesen új fenntartható stratégia lehetőségét hordozza.[21]

A fraktál jellegű kapcsolódás részben tartalmazza azoknak a jelentős pozitív változásoknak a lehetőségét, amelyekben „a geoökonómia ténylegesen elérhet saját indítóokához, s a világ geoökonómia-alapú berendezésének képletéig, amelynek lényege a stratégiai érdekek egyensúlya, a valójában létrejövő geoökonómia érdekzónák kiegyensúlyozottsága; a civilizált fejlődés keresésére való irányultság, ami által elkerülhető lenne a technogén mintának a meglehetősen veszélyes ütközése a fejlődés egyéb civilizációs paradigmáival".[22] Ugyanakkor doktrinális keretként segítheti a klasszikus és statikus egyensúlyi elméletet felülírni képes dinamikus egyensúly kihívására és azok globlokális vonatkozására a releváns reflexiók megfogalmazását. „Értelmezésünkben a dinamikus egyensúly a fenntartható fejlődés továbbgondolása a lokális/regionális erőtérben. A fenntartható fejlődés ugyanis egy olyan globálisan és hosszú távon érvényesülő rendszerösszefüggés, ami a globális erőtér minden szereplője számára kötelező érvénnyel bíró peremfeltételeket és korlátokat határoz meg."[23]

[19] KHANNA, P. 2017. *Konnektográfia. A globális civilizáció jövőjének feltérképezése.* HVG Könyvek. 16. o. (Connectography: Mapping the Future of Global Civilization)

[20] „A globális gazdaság többpólusú jellegének erősödése, a Nyugat csökkenő befolyásolási képessége mellett, fokozhatja a nemzetközi rendszer kormányzásának nehézségeit, amennyiben a felemelkedő hatalmak, mint Kína és India, érdeklődése csökken a nemzetközi együttműködés iránt és elsősorban belső ügyeikre koncentrálnak." MATUS, J. 2019. Globális trendek és kockázatok a 21. században – a második évtized. *Nemzet és biztonság.* 2019/1. http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nemzet_es_biztonsag_2019_01_3_matus.pdf (2020. 07. 07.)
Ráadásul a színre lépő új – nem állami – szereplők képesek lehetnek már arra, hogy megakadályozzák hegemonikus hatalom kialakulását a nemzetközi rendszerben.

[21] MAJOR, Gy. 2020: Kisebbségi lét a geopillanat kontextusában – Kihívások és új narratíva. In: *Az Első száz év. A kisebbségi magyar identitás szervezeti és intézményi kontextusa a Vajdaságban.* (Szerk.: Pap) Szabadka, VM4K.

[22] КОЧЕТОВ, , Э. Г. 2002. Глобалистика: теория, методология и практика. Норма, Москва 6. o.

[23] UGRIN, E. *Vízalapú társadalombiztonság.* Kézirat.

Következésképpen, a fraktál típusú énkép megjelenítése a közbeszédben segíthet egy új létkoncepció értelmezési bázisának megteremtésében, hiszen ebben az új identitásethoszban a szubjektum nem önmagára fókuszáló énképben látja önmagát, hanem a kozmikus értelemben értelmezhető környezettel, annak harmóniájával történő azonosulásban. A figyelem fókuszába kerülő énkép túlmutat az individuumon, nem őt szolgálja, hanem magát a létezést. „A Földért és a Föld által is születünk, születésünkkel kozmikus létet avatunk fel. […] Meg kell tanulnunk a Föld felé irányítani identitásainkat, érzelmeinket, életerőinket, megtalálni a kozmosszal való kapcsolatot."[24]

4. Nemzetmítosz és újrafogalmazott identitás

A nemzetközi rendszer stabilitásának biztosításához, a globális kihívások kezeléséhez és a válságok megelőzéséhez nemzetpolitikai és nemzetgazdasági szinten egyaránt – azaz ezek szintézisében – egyre fontosabb lesz egy széles körű, komplex fejlesztéspolitikai megközelítés, amely nem különböző fejlesztéspolitikai irányok alkalomszerű összerendezésében merül ki – sokszor részrehajló preferenciákkal –, hanem kvantitatív és kvalitatív módszertannal dolgozó létkoncepció. Egy kockázatmenedzsmentre alapozó biztonságtudatos, hosszú távú és három pillérre – a fenntarthatóságra, az időben és térben értelmezhető konnektivitásra (összekapcsoltságra) és a komplexitásra – épülő nemzetstratégia. A technológiai korszakváltás egyik legfontosabb kihívása éppen annak a felismerése, hogy a részproblémák ismerete már nem nyújt biztos támpontot a kortárs kihívások kezeléséhez. Ezért mind a nemzetgazdaság, mind a nemzetpolitika vonatkozásában egy új rendszerszintű megközelítésre van szükség. „Úgy tűnik, hogy a természet is sokszoros összekapcsolódásokkal törekszik a hibatűrő képesség elérésére. Szinte bárhová tekintünk, ugyanazzal a hálózati szektorral találkozunk."[25]

Fontos ugyanakkor hangsúlyoznunk, hogy a tanulmányban nem retorikai ígéreteket, hanem egy olyan új nemzettudatosságot szeretnénk motiválni, amely az új többpólusú világban a fraktál-identitás mentén egy új nemzetmítosszal új megismerési pályákat és ekként új gazdasági mozgástereket is képes megnyitni.

Ilyen szempontból nem másról beszélünk, mint egyedi nemzeti versenyelőnyre való törekvésről egy térben és időben többsíkú új identitástudat mentén. Az önmagában fokozódó folytonosságban azonban nemcsak az idő általános szemlélete nyerheti el a maga diszkrét tartalmát, hanem a ciklikus folytonosság időkoncepciója[26] a kortárs glob-okális társadalom létproblematikájának is a legadekvátabb értelmezési keretet jelentheti,

[24] LÉVY, P.: Mi az antropológiai tér? http://www.antroport.hu/lapozo/forditasok/forditaspdf/ANTRTEER.pdf (2015. 11. 15.)
[25] BARABÁS, A. L. 2003. *Behálózva. A hálózatok új tudománya.* Budapest, Magyar Könyvklub 154. o.
[26] Lásd: ASSMANN, J. 2013. *A kulturális emlékezet.* Budapest. Atlantisz Kiadó, 281. o.

s amelyben fraktál típusú identitás mentén a reziliencia fentebb emlegetett kihívása is kezelhetővé válhat.

A nyelvi cselekedeteken konstruálódó új nemzetmítosz a verbális téren keresztül előbb-utóbb változást indukál a társadalmi valóságban is, hosszabb távon pedig tényleges „soft powerként" egy új típusú versenyelőny generátorává válhat.

5. Összegzés

Mindazok a társadalmi szerveződési formák, amelyek az ipari forradalom kezdetétől napjainkig kialakultak és fennmaradtak, a jövőben fokozatosan elveszítik kötőerejüket, tehát a társadalom és a gazdaság más elvű újraszerveződésén kell gondolkodni. Az ember ugyanis önmaga gépi reprezentációjával létrehozza, s egyben letudja az anyaghoz kötődő értékelveit. Minden érték csak addig rendelkezik akár személyes, akár társadalmi szintű mozgósító erővel, ameddig realizációja nem megoldott. Az ilyen közösségi értékek leképezéseiként működnek a különböző kultúrák mítoszai. Az ember gépi reprezentációjával az anyaghoz köthető értékek beteljesülnek, s a továbbiakban nem jelentenek motivációs kötőerőt. Az ezután következő mítosz szükségképpen fordul újra transzcendens irányba, hiszen a fenntarthatóság kérdésköre egyre kiélezettebb formában jelenik meg kihívásként, a technológia fejlődésétől pedig összességében nem remélhető a problematika tényleges kezelése.

Jelen tanulmányunkban ezért mindenekelőtt a változás lehetséges koordinátáit igyekszünk megfogalmazni, hangsúlyozva, hogy további kutatásokhoz kívánunk olyan szempontokat megjelölni, amelyek egy fraktál típusú nemzetértelmezés mentén újragondolhatóvá teszik a nemzetfogalom, a nemzetstratégia és a nemzetgazdaság versenyképességének összefüggésrendszerét.